

Nr 331.

Av herr **Sundberg, Carl**, och herr **Sten**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 177 till årets riksdag angående utbyggnad av lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna föreslås bland annat inrättandet av en ny avdelning i *arbetslära* vid skogsforskningsinstitutet samtidigt som den nuvarande professuren i skogsteknologi vid skogshögskolan omändras till en professur i *virkeslära*.

Avdelningsföreståndaren (professor) i arbetslära vid skogsforskningsinstitutet skulle dock — med biträde av sina medhjälpare på avdelningen — även svara för undervisningen i arbetslära vid skogshögskolan. I gengäld skulle professorn i virkeslära vid skogshögskolan i den mån så påfordras stå till förfogande för forskningsuppdrag vid skogsforskningsinstitutet.

Med anledning av dåvarande innehavarens av professuren i skogsteknologi med skogsdikning förestående pensionering den 1 november 1947 avgav lärarrådet vid skogshögskolan den 15 februari 1946 förslag till omorganisation av detta läroämne, som enligt lärarrådets uppfattning var alltför omfattande och heterogent för att i fortsättningen kunna handhas av en person. Lärarrådet nöjde sig vid detta tillfälle med att föreslå anställandet av två speciallärare i respektive skogsdikning och vägbyggnadsteknik och föreslog att professuren därefter skulle omfatta *skoglig arbetslära* och *virkeslära*, varav den förra skulle vara en central del. Till professurens undervisningsområde skulle dessutom höra träförädlingsindustrierna, så långt undervisning härom erfordrades för klarläggande av dessa industriers krav på virket som råvara, ävensom dess tillredning och värdesättning för samma ändamål.

Detta förslag vann såtillvida statsmakternas gillande och bifall att medel för de båda speciallärarbefattningarna upptogos — och sedermera anvisades — i skogshögskolans stat för budgetåret 1947/48, medan däremot fastställandet av professurens i skogsteknologi omfattning av Kungl. Maj:t förklarades höra anstå i avvaktan på en då ifrågasatt utredning av de under jordbruksdepartementet lydande högskolornas utbyggnad.

I avvaktan på nämnda utredning skulle professuren i fråga hållas obesatt och har sedan den 1 november 1947 upprätthållits med lektorn i skogsteknologi på övergångsstat som vikarie.

1946 års högskoleutredning, som sedermera på regeringens initiativ kom till stånd, har vid behandlingen av denna fråga och i anslutning till från skogsforskningsinstitutet samtidigt framfört krav på en ny avdelning för skogsteknologi, vars föreståndare eller professor främst skulle komma att syssla med problem inom arbetsläran, i sitt betänkande föreslagit att fyra för skogshögskolan och skogsforskningsinstitutet gemensamma avdelningar eller professurer inrättas, därav tvenne i skogsteknologi, den ena i arbetslära och den andra i virkeslära. Med hänsyn till föreliggande forskningsbehov föreslog utredningen dessutom en laborator för envar av båda ifrågakvarande avdelningar. Laboratorsbefattningen i virkeslära borde dock hållas obesatt så länge skogshögskolans nuvarande lektor på övergångsstat kvarstår i tjänst. Förutom nu nämnda båda avdelningar har utredningen föreslagit att en nyinrättad professur i skogszoologi och den redan nu befintliga avdelningen eller professuren i skogsentomologi vid skogsforskningsinstitutet likaledes skulle vara gemensamma för skogshögskolan och skogsforskningsinstitutet. Som motiv för den föreslagna samordningen anför utredningen dels kostnadsskäl och dels den nu rådande knappheten på vetenskapligt skolad personal. Utredningen ger emellertid även uttryck för de principiella betänkligheter en sådan samordning av undervisning och målforskning kan komma att innebära och anser därför, »att den av utredningen förordade ordningen tills vidare endast bör försöksvis prövas och därvid givetvis endast vinna tillämpning, där praktiska olägenheter icke skulle följa av densamma» (s. 173 i betänkandet).

Över utredningens förslag har såväl skogshögskolans lärarråd som skogsforskningsinstitutets föreståndarkollegium avgivit yttrande till sin styrelse resp. den 30 och 31 december 1947. I dessa yttranden klarlägges och betonas såväl värdet och betydelsen av intimt samband mellan forskning och undervisning som ock värdet av ett närmare samarbete mellan skogshögskolan och skogsforskningsinstitutet. Ett sådant samarbete äger redan nu rum, bland annat genom att institutets forskare i speciella föreläsningar vid skogshögskolan redogöra för sina vunna forskningsresultat och för den metodik som vid undersökningarna tillämpats. Ett samarbete efter dessa linjer anses alltfortfarande bära bestå och eventuellt ytterligare utvecklas.

Däremot framhåller såväl lärarrådet som föreståndarkollegiet genom utförliga och övertygande motiveringar de olägenheter och nackdelar, som skulle bli följderna för båda institutionerna av en sådan form för samordning av högskolans undervisning och forskningsinstitutets målforskning, som består i gemensamma professurer, och uttala sig därför bestämt emot densamma. Högskolans lärarråd föreslår i stället, att den nuvarande professuren i skogsteknologi vid högskolan omvandlas till en professur i skoglig arbetslära och att en laboratorstjänst — som dock först behöver ifrågakomma efter nuvarande lektorns på övergångsstat avgång — inrättas i

virkeslära, parallellt med att vid skogsforskningsinstitutet inrättas en ny avdelning i skogsteknologi med huvudsakliga arbetsuppgifter inom arbetslärans område. Att lärarrådet på så sätt förordar parallellprofessorer i arbetslära med endast laboratorstjänst i virkeslära, motiveras närmast med det förhållandet att forskning på de mera väsentliga av virkeslärans områden redan bedrivs vid andra institutioner — träforskningsinstitutet, cellulosalaboratoriet m. fl. — mellan vilka institutioner och de inom skogsforskningen arbetande ett intimt samarbete äger rum sedan flera år.

Skogsforskningsinstitutets föreståndarkollegium understryker dessutom de särskilt stora olägenheter som för institutets skogszoologiska avdelning skulle bli följden, om den av utredningen föreslagna samordningen skulle komma till stånd, och föreslår därför i detta ämne skilda professorer. Styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut förordar i sitt yttrande den 9 januari 1948 lärarrådets ovan angivna förslag. Om denna lösning ej skulle kunna av statsmakterna godtagas, anser styrelsen att utredningens förslag till samordning av de båda professorerna i skogsteknologi endast kan accepteras som ett kortvarigt provisorium och under förutsättning av komplettering med i institutets skrivelse angivna detaljbestämmelser. I detta styrelsens yttrande har jämväl chefen för skogsforskningsinstitutet instämt.

Vad angår övriga skogliga institutioner och myndigheter, som haft att yttra sig rörande den av utredningen föreslagna samordningen, ha dessa nästan samstämmigt i princip avstyrkt densamma.

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet anför chefen för jordbruksdepartementet rörande nu berörda frågor:

»Med hänsyn till den tämligen begränsade tillgången på vetenskapligt utbildad personal på det skogliga området har utredningen icke ansett sig kunna förorda en utbyggnad av skogshögskolan i samma omfattning som i fråga om lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan. Utredningen har därför inskränkt sig till att föreslå en utbyggnad av skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut med fyra för de båda institutionerna gemensamma avdelningar, nämligen i arbetslära, virkeslära, skogszoologi och entomologi. Såsom framgår av yttrandena har emellertid denna anordning mötts av bestämda gensagor från olika håll. Man har enligt min uppfattning med ett visst berättigande framhållit olägenheterna av sådana gemensamma avdelningars oklara ställning både administrativt sett och med hänsyn till den olikartade karaktären av forskningens inriktning vid högskolan och skogsforskningsinstitutet.

I likhet med utredningen anser jag det i varje fall för närvarande vara uteslutet att tillgodose högskolans och skogsforskningsinstitutets personalbehov genom att inrätta avdelningar på samma områden vid båda institutionerna. Detta torde icke kunna ifrågakomma med hänsyn till såväl den knappa tillgången på kompetenta sökande till ifrågavarande befattningar som den i rådande ekonomiska läge begränsade medelsramen för förevarande utbyggnadsprogram. Såsom förut antytts, finner jag emellertid

att utredningsförslaget icke minst i administrativt avseende skulle innebära bestämda olägenheter. I detta läge anser jag den rimligaste lösningen vara att de ifrågavarande avdelningarna — om vars behov någon tvekan icke torde råda — fördelas mellan skogshögskolan och skogsforskningsinstitutet på följande sätt.

Den nuvarande professuren i skogsteknologi vid skogshögskolan föreslås omändrad till en professur i virkeslära. Samtidigt torde en särskild avdelning i arbetslära inrättas vid skogsforskningsinstitutet. Ifrågavarande avdelningsföreståndare torde dock — med biträde av sina medhjälpare på avdelningen — även böra svara för undervisningen i arbetslära vid skogshögskolan. I gengäld synes professorn i virkeslära vid skogshögskolan i den mån så påfordras böra stå till förfogande för forskningsuppdrag vid skogsforskningsinstitutet.

Avdelningen för virkeslära har föreslagits förlagd till skogshögskolan och avdelningen för arbetslära till skogsforskningsinstitutet av den anledningen, att förstnämnda ämnesområde torde vara av väsentligt större intresse för högskolan än för institutet, under det att arbetsläran kan sägas utgöra en av de mest aktuella uppgifterna för institutets forskningsprogram.»

I propositionen upptages en laborator eller försöksledare i arbetslära vid skogsforskningsinstitutet, medan däremot den andra av utredningen föreslagne laboratorn i virkeslära vid skogshögskolan ej nu medtagits. Om denna senare befattning anför statsrådet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet: »Däremot kan jag icke biträda utredningens förslag att även utrusta den nya professuren i virkeslära med en laboratorbefattning, avsedd att inrättas när den nuvarande lektorstjänsten på övergångsstat i detta ämne blir ledig. Behovet av en laborator torde böra omprövas efter den nuvarande lektorns avgång, sedan erfarenhet vunnits om den arbetsbörda, som kan komma att åvila avdelningen».

Någon meningsskiljaktighet synes sålunda ej föreligga vare sig om det principiellt oriktiga i en samordning av undervisning och forskning på sätt i propositionen förutsättes eller om de olägenheter, som därav bli en följd, utan har samordnandet uteslutande motiverats med dels ekonomiska skäl, dels med den för närvarande rådande knappheten på vetenskapligt utbildad personal.

Vad det förstnämnda argumentet — det ekonomiska — angår håller det samma ej streck. Motsatsen, fördyring alltså, torde i stället vara att vänta. Om nämligen en professur skall inrättas i virkeslära, kräves för framgångsrik forskning i detta ämne ett omfattande laboratorium, som kostar mycket pengar inte endast för inredning, utan mest kanske i byggnadshänseende, alldenstund utrymme för ett sådant icke finnes inom den nuvarande byggnadskroppen vid skogshögskolan. Annorlunda ställer sig saken, om professur i arbetslära vid skogshögskolan inrättas — något laboratorium erfordras nämligen ej härför.

Men det viktigaste momentet vid bedömandet av denna fråga är likväl

undervisningen. Det måste betecknas såsom något högst anmärkningsvärt att i ett av de s. k. grundläggande ämnena vid högskolan, ett av de allra viktigaste alltså, låta undervisningen handhavas av en utanför högskolan stående person, som därtill är engagerad för viktiga uppgifter — må vara i samma ämne — inom en annan institution med en annan chef, vars direktiv han har att ställa sig till efterrättelse vid bedrivandet av den målforskning, som denna institution har att utföra. Det blir ej lätt för innehavaren av en sådan dubbelbefattning att tjäna tvenne herrar. I alldeles särskild grad försvåras detta därav att undervisningen i arbetslära vid skogshögskolan är avsedd att förläggas till Garpenberg under närmare halva året. Utan tvivel skulle den vid skogsforskningsinstitutet bedrivna målforskningen i arbetslära som ock den vid skogshögskolan bedrivna undervisningen i samma ämne bli lidande av en sådan organisation. Erfarenheten talar också härvidlag sitt tydliga språk. Tidigare ha vissa ämnen företrätts av en och samma person vid båda institutionerna. Så har t. ex. varit fallet med marklära och med det zoologiska ämnet. Dessa samordningar visade emellertid ett så ogynnsamt resultat, att båda ämnena nu fått sina särskilda företrädare vid de olika institutionerna.

Samma erfarenhet har man vunnit i Norge, där professurerna till en början voro gemensamma för undervisning och forskning men där man numera gått in för att strikt skilja de olika områdena. I Danmark och Finland har man aldrig experimenterat med någon samordning av undervisning och forskning, utan där har man från början med omvitnad framgång haft särskilda företrädare härför.

Vad angår knappheten på vetenskapligt utbildad personal på det skogligen gebitet är det sant att så är fallet. Orsaken härtill är den, att eliten av de från skogshögskolan utexaminerade jägmästarna, de som i allmänhet bäst lämpa sig för forskning, ofta uppfångas av den enskilda skogsindustrien, som för denna arbetskraft betalar högre löner än vad staten i allmänhet hittills tillämpat. Men om tanken är att till professuren i virkeslära söka få en skogligen utbildad person — och detta är väl meningen, eftersom träforskningsinstitutet och centrallaboratoriet till sig knyta de egentliga specialisterna inom området — så är det säkert att det är betydligt svårare att få kompetenta sökande till en professur i virkeslära än när det gäller arbetslära.

Om man invänder att det är onödigt att på en gång inrätta två professurer i arbetslära, bör observeras, att det i själva verket endast gäller en professur, ity att vid skogshögskolan redan finnes en professur i skogsteknologi med arbetslära som huvudämne, och för övrigt är arbetsläran ett så omfattande och viktigt ämne, som kommer att i framtiden i så hög grad aktualiseras på grund av de maskinella hjälpmedel, som för framtiden komma att stå till buds i och för rationaliseringen av vår skogsnäring, att

de kostnader, som staten skulle behöva utlägga, om det bleve två professorer i detta ämne, äro synnerligen ringa i förhållande till de kostnader, som den enskilda skogsindustrien sedan flera år i rationaliseringssyfte nedlägger på detta område.

I anledning av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta att uttala sig emot en sådan samordning av undervisning vid skogshögskolan och forskning vid skogsforskningsinstitutet som i propositionen förutsättes för den till nyinrättande föreslagna professuren i arbetslära vid skogsforskningsinstitutet och den till omreglering av ämnesområdet föreslagna professuren i skogsteknologi vid skogshögskolan samt besluta

att vid skogsforskningsinstitutet måtte inrättas en ny avdelning för skogsteknologi med huvudsaklig arbetsuppgift på arbetslärans område samt

att vid skogshögskolan den nuvarande professuren i skogsteknologi omvandlas till en professor i arbetslära och en ny laboratorbefattning inrättas i virkeslära att tillsättas efter nuvarande lektorns på övergångsstat avgång.

Stockholm den 6 april 1948.

Carl Sundberg.

H. Sten.
